

Μακεδονικά

Τόμ. 38 (2009)

Σέρρες, μέρες του 1891: Διαφωνίες παραγόντων της Ελληνικής Κοινότητας ως προοίμιο του «κοινοτικού ζητήματος»

Κωνσταντίνος Ν. Πλαστήρας

doi: [10.12681/makedonika.66](https://doi.org/10.12681/makedonika.66)

Copyright © 2014, Κωνσταντίνος Ν. Πλαστήρας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Πλαστήρας Κ. Ν. (2011). Σέρρες, μέρες του 1891: Διαφωνίες παραγόντων της Ελληνικής Κοινότητας ως προοίμιο του «κοινοτικού ζητήματος». *Μακεδονικά*, 38, 193–209. <https://doi.org/10.12681/makedonika.66>

ΣΕΡΡΕΣ, ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ 1891:
ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΩΣ ΠΡΟΟΙΜΙΟ ΤΟΥ «ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ»

Η τελευταία δεκαετία του 19ου αι. για πολλές ελληνικές κοινότητες πόλεων της Μακεδονίας υπήρξε περίοδος προβλημάτων, εξαιτίας εσωτερικών αναταράξεων που ανέκνυψαν στον τρόπο διοίκησής τους, με τριβές και έριδες ανάμεσα σε κοινοτικούς παράγοντες. Κοινός τόπος των περισσότερων προβλημάτων ήταν οι διαφορετικές αντιλήψεις διοίκησης και στελέχωσης των ιδρυμάτων, των Εφορειών ή των Επιτροπών, αλλά και οι αυξανόμενες κοινωνικές διενέξεις ανάμεσα σ' αυτούς οι οποίοι σταθερά και για πολλά χρόνια διοικούσαν, δηλαδή στους εύπορους, και στις νέες γενιές που στο μεταξύ αναπτύσσονταν.

Από τον κανόνα αυτό δεν θα μπορούσε να ξεφύγει η πόλη των Σερρών. Το 1891 στάθηκε ένα ιδιαίτερα κρίσιμο έτος διαφωνιών στα κοινοτικά, εκκλησιαστικά και εκπαιδευτικά ζητήματα της Ελληνικής Κοινότητας, διαφωνίες οι οποίες κατέληξαν στο κλείσιμο των σχολείων και την αποπομπή του μητροπολίτη Κωνσταντίνου Βαφείδη¹.

Η παρούσα εργασία* φέρνει στο φως αδημοσίευτα έγγραφα τα οποία φωτίζουν τη διαμάχη αυτή στον χώρο της εκπαίδευσης και δίνουν νέα διάσταση για την ένταση και το βάθος των διαφωνιών.

Ακολουθώντας την πορεία του σοφού φιλόλογου, αρχαιολόγου και Γυμνασιάρχη στο Γυμνάσιο Σερρών, Πέτρου Παπαγεωργίου ανακαλύπτουμε και την πορεία άλλων παραγόντων της πόλεως πλουτίζοντας σε λεπτομέρειες τη γνώση μας γύρω από τον κοινωνικό και πνευματικό βίο της πόλης.

Ο Πέτρος Παπαγεωργίου επέστρεψε στη Θεσσαλονίκη, από τη Φιλιππούπολη, στα τέλη του ακαδημαϊκού έτους 1887-1888, έχοντας παραιτηθεί από τη θέση του καθηγητή που κατείχε στα Ζαρίφεια Διδασκαλεία της Φι-

---

1. Για την περίοδο αυτή βλ. κυρίως Π. Θ. Πέννας, «Έριδες περί την κοινοτικήν οργάνωσιν της πόλεως Σερρών και τα πρακτικά της εν Σέρραις Εξαρχίας των Μητροπολιτών Θεσσαλονίκης και Σερβίων και Κοζάνης (1891-1892)», *Σερραϊκά Χρονικά* 2 (1957) 5-66. Διάσπαρτες πληροφορίες βλ. ο ίδιος, *Ιστορία των Σερρών*, Αθήναι, Ιστορική και Λαογραφική Εταιρία Σερρών Μελενίκου, 1966, για την παιδεία της εποχής βλ. σσ. 422-425, για την Εκκλησία, σσ. 474-475. Επίσης, Γ. Καφταντζής, *Ιστορία της πόλεως Σερρών και της περιφέρειάς της*, τ. 3, Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 351-358, 413-414.

* Ανακοινώθηκε στο Β' Διεθνές Συνέδριο του Δήμου Σερρών «Οι Σέρρες και η περιοχή τους από την Οθωμανική κατάκτηση μέχρι τη σύγχρονη εποχή», Σέρρες 6-9 Απριλίου 2006.

λιπούπολης, επειδή ήρθε σε αντιπαράθεση με τον Γυμνασιάρχη Κ. Νικολαΐδη². Εγκατεστημένος στη Θεσσαλονίκη παρέμεινε μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1889, όταν μετά από πρόταση του Στεφάνου Δραγούμη, προέδρου της Επιτροπής προς «Ενίσχυσιν της Ελληνικής Εκκλησίας και Παιδείας» (από τώρα και εξής ΕΕΕΕΠ), ανέλαβε τη διεύθυνση του Γυμνασίου Σερρών³.

Στην πόλη των Σερρών έφτασε στις 15 Οκτωβρίου 1889 και παρέμεινε σ' αυτή μέχρι τον Απρίλιο του 1891, όταν εξαιτίας των προβλημάτων που ανέκλυψαν έκλεισαν τα σχολεία και επέστρεψε στη Θεσσαλονίκη.

Από το χρονικό διάστημα της Γυμνασιαρχίας του στις Σέρρες γνωρίζουμε δύο αναφορές του σχετικές με εκπαιδευτικά ζητήματα, αλλά και τη στελέχωση του Γυμνασίου με διδακτικό προσωπικό.

Η πρώτη αναφορά του έχει ημερομηνία 24 Οκτωβρίου 1889, δηλαδή σχεδόν αμέσως μετά την άφιξή του και την έναρξη του σχολικού έτους, και διαβιβάζεται από τον Έλληνα πρόξενο Διονύσιο Βιτάλη προς την ΕΕΕΕΠ και τον «Σύλλογο προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων»⁴.

Η αναφορά αυτή μας πληροφορεί για την κατάσταση που επικρατεί στο Οικοτροφείο των μαθητών. Ο Ιωάννης Παρχαρίδης, ο οποίος διευθύνει το Οικοτροφείο, πληροφορεί ότι έφτασαν από τη Θεσσαλονίκη 23 τρόφιμοι του διαλυθέντος Διδασκαλείου Θεσσαλονίκης και από την Ξάνθη 3 υπότροφοι του κληροδοτήματος Ζαλάχα. Το κτίριο του Οικοτροφείου δεν επαρκούσε για να στεγάσει όλους τους οικοτρόφους, δηλαδή αυτούς οι οποίοι ήρθαν, καθώς και τους κανονικούς τρόφιμους των Σερρών, γι' αυτό αναζητήθηκε και βρέθηκε καινούριο κτίριο, στο οποίο μεταφέρθηκαν οι παλαιοί οικότροφοι. Ο καθηγητής μαθηματικών Κλ. Αιγιαλείδης, διορισμένος ήδη από το καλοκαίρι του 1889 από τον προκάτοχο του Παπαγεωργίου, Ι. Δέλλιο, διηύθυνε το Οικοτροφείο μέχρι την άφιξη του Ιω. Παρχαρίδη, παρέδωσε σ' αυτόν και ο ίδιος μετακινήθηκε στο νέο οίκημα. Αναφέρονται, επίσης, προβλήματα συγχρωτισμού των οικοτρόφων, διαφορετικότητας στα διδασκόμενα μαθήματα και κυρίως οικονομικά προβλήματα. Ο Παπαγεωργίου ζητά την έγκριση του Συλλόγου και της Επιτροπής για τις διαφοροποιήσεις που έγιναν στο Οικοτροφείο, και επισημαίνει, κυρίως, την ανάγκη τακτικής αποστολής χρημάτων, υπογραμμίζοντας ότι κατά την περίοδο της

2. Για τον βίο, την επιστημονική και κοινωνική δράση του Π. Ν. Παπαγεωργίου υπάρχει εκτεταμένη βιβλιογραφία, από την οποία βλ. κυρίως: Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου (1859-1914). *Φιλολογικόν μνημόσυνον επί τη πεντηκοστή επετείω από τον θάνατον αυτού*, Θεσσαλονίκη, Ε.Μ.Σ., 1964. Επίσης, Π. Μ. Νίγδελης, *Πέτρον Ν. Παπαγεωργίου του Θεσσαλονικέως Αλληλογραφία (1800-1912)*, Θεσσαλονίκη, Ε.Μ.Σ., 2004, όπου εκτεταμένη βιβλιογραφία στις σσ. 17-20, σύντομο χρονολόγιο του βίου του στις σσ. 313-316, επίσης βλ. σε όλο το βιβλίο διάσπαρτα στοιχεία για την πορεία και την καριέρα του ως εκπαιδευτικού.

3. Νίγδελης, *ό.π.*, σσ. 77-78.

4. *Ο.π.*, σσ. 78-81.

γυμνασιαρχίας Ι. Δέλλιου στέλλονταν 1¹/₂ οθωμανική λίρα τον μήνα, ενώ στη νέα περίοδο, αυτή που περιγράφει, 1¹/₄. Τέλος, επισημαίνει την έλλειψη διδασκάλων για τα μαθήματα των τεχνικών και της γυμναστικής.

Όταν το σχολικό έτος βρίσκεται στο τέλος του, δηλαδή το καλοκαίρι του 1890, αρχίζει να διαφαίνεται καθαρά η διάσταση απόψεων που υπάρχει μεταξύ της Εφορείας των σχολείων, η οποία προεδρεύεται από τον Μητροπολίτη, τον Γυμνασιάρχη και τον νέο πρόξενο Αριστείδη Μεταξά, ο οποίος αντικατέστησε τον Διον. Βιτάλη.

Τρία έγγραφα φωτίζουν αυτή τη διαμάχη.

Στις 10 Ιουλίου ο Μητροπολίτης απευθύνεται προς την ΕΕΕΕΠ κατηγορώντας τον Διον. Βιτάλη ότι ενώ υποσχέθηκε στον καθηγητή Β. Παπαχρήστου αμοιβή 20 λιρών για το κήρυγμα του Θείου Λόγου, αναίρεσε την απόφασή του αυτή ενώπιον της ΕΕΕΕΠ, γι' αυτό ζητά την αποκατάσταση της αλήθειας και γράφει στην αναφορά του: *Ταῦτα ἐθεώρησα καθήκον νὰ γράψω πρὸς Ὑμᾶς [...] μόνον χάριν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πλαγίως ἐπιρροπομένης ἐμοί τε καὶ τῷ Γυμνασιάρχῃ μομφῆς διότι ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ κ. Βιτάλη, τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐξ Ὑμῶν*⁵. Φαίνεται, λοιπόν, ο Μητροπολίτης να υπερασπίζεται τον Παπαχρήστου, αν και προσπαθεί να εμπλέξει στη διαμάχη και τον Παπαγεωργίου.

Με την ίδια ημερομηνία, 10 Ιουλίου, ο Παπαγεωργίου απευθύνεται προς τον πρόξενο Μεταξά και του ανακοινώνει ότι η Εφορεία συνεδρίασε στις 27 Ιουνίου, συνεδρίαση στην οποία παρέστη ο ίδιος ως εκπρόσωπός του⁶. Του ζητήθηκε να κρίνει το διδακτικό προσωπικό και για τους Β. Παπαχρήστου, Ι. Παρχαρίδη, Κλ. Αιγιαλείδη και Γαλ. Νικολαΐδη ο Παπαγεωργίου πρότεινε τη συνέχιση της συνεργασίας τους και στο μέλλον, αντίθετα για τους Α. Φυλακτό και Ν. Τέγο σημειώνει ότι θα μπορούσε να συνεχιστεί η συνεργασία, μόνο κάτω από ορισμένους όρους. Όμως, επειδή αυτοί οι δύο είναι και οι μόνοι Σερραίοι καθηγητές, ο Παπαγεωργίου από λεπτότητα και προκειμένου να μη θεωρηθεί ότι προσπαθεί να τους απολύσει, αφήνει τους Εφόρους ελεύθερους να θέσουν τους όρους της συνεργασίας.

Δημιουργείται όμως ζήτημα, επειδή οι Έφοροι, μονομερώς, την προηγούμενη ημέρα της συνεδρίασης είχαν απολύσει τον Κλ. Αιγιαλείδη, γι' αυτό και ζητούν από τον Παπαγεωργίου να αναζητήσει αντικαταστάτη του στην Αθήνα, αποστολή που ο Παπαγεωργίου αποδέχεται, αν και σημειώνει

5. ΑΥΕ, Πρόξενος Σερρών Α. Μεταξάς προς Πρόεδρον ΕΕΕΕΠ, Αριθμ. 181/ της 11/ 23.7.1890 / Αριθμ. διεκπ. 474/ 16.7.1890. Συνημμένο έγγο. 1: Επιστολή Μητροπολίτου Σερρών Κωνσταντίνου Βαφειδῆ προς ΕΕΕΕΠ της 10.7.1890.

6. ΑΥΕ, Πρόξενος Σερρών Α. Μεταξάς προς Πρόεδρον ΕΕΕΕΠ, Αριθμ. 181/ της 11/ 23.7.1890 / Αριθμ. διεκπ. 474/ 16.7.1890. Συνημμένο έγγο. 2: Επιστολή Π. Ν. Παπαγεωργίου προς Πρόξενο Α. Μεταξά της 10.7.1890.

πως και την προηγούμενη χρονιά πάλι παρόμοιο ζήτημα δημιουργήθηκε με τον ίδιο καθηγητή. Η Εφορεία, επίσης, απέλυσε τους Γ. Νικολαΐδη και Β. Σωκρατεΐδη. Το κυριότερο σημείο της αναφοράς, ωστόσο, είναι η κατακλείδα του, που αποκαλύπτει και το μέγεθος της διαφορετικότητας των απόψεων Παπαγεωργίου και Εφορείας η οποία, όπως προείπαμε, προεδρεύεται από τον Μητροπολίτη και άρα εμμέσως και με διπλωματικότητα εκφράζεται εναντίον του. Γράφει ο Παπαγεωργίου: *Ταῦτα ἐγένοντο προῖα τῆς 27ης Ἰουνίου, ἑσπέρα δὲ τῆς 28ης ἀπροσδοκῆτως ἔμαθον παρ' ἰδιώτου τὸν ἐν τῇ θέσει τοῦ κ. Αἰγιαλείδου διορισμὸν τοῦ κ. Ἀσπρομάλλη Σερραίου. Ἐρωτήσας ἔμαθον παρὰ τῶν Ἐφόρων ὅτι πράγματι διορίσθη ὁ κ. Ἀσπρομάλλης, τριετῆς σπουδαστῆς τῶν μαθηματικῶν, δυνάμενος κατ' αὐτοὺς νὰ διδάξῃ τὰ μαθηματικὰ ἐν τῷ γυμνασίῳ καὶ λόγῳ οἰκονομικῶ προτιμότερος παντὸς ἄλλου ἀφοῦ ἐδέχθη νὰ ὑπηρετήσῃ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἀντὶ λιρῶν 80. Εἰς τοὺς Ἐφόρους παρετήρησα ὅτι ὁ διορισμὸς ἀντέκειτο εἰς τὴν ἀνατεθεῖσαν μοι ἐντολὴν ἅτε γενόμενος ἐν ἀγνοίᾳ ἐμοῦ καὶ Ὑμῶν καὶ τῆς σεβ. ἐπιτροπῆς, ἔσπευσα δὲ νὰ ἀνακοινώσω καὶ Ὑμῖν αὐτόν.*

Ἐάν, κ. Πρόξενε, εἰς πάντα τὰ ἀνωτέρω προσθέσω ὅτι οἱ κ. Τέγος καὶ Φυλακτὸς προσελθόντες πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ὑπεσχέθησαν τῇ Ἐφορείᾳ ὅσα ἀναγκαῖον ὑφ' ἡμῶν ἐνομίσθη νὰ ὑποσχεθῶσι, συμπληρῶ πάντα ὅσα περὶ τῆς ἀνατεθείσης μοι ἐντολῆς μὲ προσεκαλέσατε νὰ ἐκθέσω Ὑμῖν ἐγγράφως.

Λίγο πολύ δηλαδή και τους δύο Σερραίους καθηγητές ξαναδιόρισαν και τον Σερραίο φοιτητή προσέλαβαν παρά τη διαφορετική άποψη του Παπαγεωργίου και φυσικά εν κρυπτώ.

Τα προβλήματα, λοιπόν, της θητείας του Παπαγεωργίου στο Γυμνάσιο Σερρών πηγάζαν τόσο από τη διαφορετικότητα εκπαιδευτικής πολιτικής και νοοτροπίας ανάμεσα στον Γυμνασιάρχη και την αρμόδια Εφορεία εκπαιδευτικών ζητημάτων στην οποία προεδρεύει ο Μητροπολίτης και ελέγχεται από τους «τσορμπατζήδες», όσο και από το γενικότερο κλίμα που πλώνεται από τις διαμάχες των «τσορμπατζήδων» οι οποίοι διοικούν και των «τσιπλάκιδων» οι οποίοι θέλουν να τους ανατρέψουν.

Ο Παπαγεωργίου εκ των πραγμάτων συγκρούεται έχοντας ωστόσο τη στήριξη του προξένου, της ΕΕΕΕΠ και του προέδρου της, Στεφάνου Δραγούμη. Τούτο γίνεται ακόμη πιο ξεκάθαρο από το διαβαστικό έγγραφο του προξένου Μεταξά προς την ΕΕΕΕΠ, με το οποίο μεταβιβάζει τα προαναφερθέντα έγγραφα και τον τελικό κατάλογο του διδακτικού προσωπικού προς έγκριση, ενώ περιγράφει το κλίμα και τις ταραγμένες σχέσεις⁷. Σημειώνει τα θέματα που απασχόλησαν την Εφορεία: οικονομικά, περικοπές μισθών και συνεχίζει:

7. ΑΥΕ, Πρόξενος Σερρών Α. Μεταξάς προς Πρόεδρον ΕΕΕΕΠ, Αριθμ. 181 της 11/23.7.1890 /Αριθμ. διεκπ. 474/ 16.7.1890.

Ὡς πρὸς δὲ τὸ ζήτημα τοῦ ἀνωτέρου προσωπικοῦ, [...] μὴ θέλων νὰ νομίση ἢ Ἐφορεία ὅτι ὀλίγας ἡμέρας ἔχων ἐνταῦθα κληρονομῶ ιδέας καὶ συμπαθείας τοῦ προκατόχου μου ἀντιθέτου νομιζομένου πρὸς αὐτόν, ὡς καὶ τῆς ἀντιθέτου πρὸς αὐτὸν μερίδος [...] καὶ θέλων νὰ καταδείξω προθυμίαν πρὸς εὐλικρινῆ συνεργασίαν ἀνέθηκα τὴν ἀντιπροσώπευσίν μου εἰς τὰς διασκέψεις τῶ κ. Γυμνασιάρχῃ Π. Παπαγεωργίῳ ἅμα μὲν ὡς ἀρμοδιότερον νὰ κρίνη, ἅμα δὲ πεποιθῆ εἰς τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτηῆρος αὐτοῦ δώσας αὐτῷ καὶ τὰς σχετικὰς ὁδηγίας. Δυστυχῶς ἢ Ἐφορεία καὶ ἰδίως ὁ Μητροπολίτης παραγνωρίσασα (sic) τὰς ἀγαθὰς μου ταύτας προθέσεις, ἐκ πνεύματος ὅλως ἀντιθέτου ἐγνωσμένου προέβη εἰς τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Κου Αἰγιαλείδου καθηγητοῦ τῶν φυσικομαθηματικῶν καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ διὰ τοῦ Κου Ἀσπρομάλλου ἀνεψιοῦ ἑνὸς τῶν Ἐφόρων παντελῶς ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ τε Γυμνασιάρχου καὶ ἐμοῦ παρουσιάσασα τὰ γεγονότα ὡς τετελεσμένα ὡς λεπτομερῶς ἐκθέτει καὶ τὸ ἐσώκλειστον πρὸς με ἐγγραφον τοῦ Κου Γυμνασιάρχου.

Ἄμα μαθὼν ταῦτα προέβην εἰς σφοδρὰς καὶ πικρὰς παραστάσεις πρὸς τὴν Ἐφορείαν καὶ ἰδίως τὸν Μητροπολίτην περὶ τοῦ διαβήματός των τούτου ὅλως ἀντικειμένον εἰς τὰ ἐξ ἀρχῆς κεκανονισμένα παρ' ἐμοῦ ἐν διαφόροις ἐγγράφοις, ἅτινα καὶ μετὰ τὸ γεγονὸς ἠναγκάσθην νὰ ἀναγνώσω αὐτοῖς. Ὡς δὲ καὶ ἢ Ἐφορεία ἐβεβαίωσε (sic) με ὅτι εἰς τὸ μέτρον τοῦτο προέβη καὶ ἐξ ἄλλου λόγου καὶ δὴ οἰκονομικοῦ, καὶ ὅτι οὐδαμῶς διανοεῖτο νὰ ἀσεβήσῃ πρὸς ἡμᾶς, καὶ ὅτι οὐδεμίαν ἤχην ὀπισθοβουλίαν, ἐξ οὗ καὶ παρακάλεσέ (sic) με νὰ συνηγορήσω πρὸς Ὑμᾶς ὑπὲρ τῆς ἀποφάσεώς της, ἐν εἶναι βέβαιον, βεβαίωτατον ὅτι ἢ Ἐφορεία καὶ ἰδίως ὁ Μητροπολίτης καὶ μετὰ τὰ σκληρὰ μαθήματα ἅτινα παρ' Ὑμῶν ἔλαβε κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Σαμαρτζίδου καὶ Τζελέπου ἐξακολουθῆ βαρέως φέρουσα τὴν ἀνάμειξιν Ὑμῶν, καὶ πάσης περιστάσεως δράττεται ὅπως ἀποτινάξῃ τὴν εὐεργετικὴν διὰ τὸν τόπον ἐπέμβασιν τῆς Ἐπιτροπῆς ἣτις ἐμποδίζει αὐτὸν νὰ ρυθμίξῃ τὰ πράγματα συμφώνως τῶν ἰδιωτικῶν συμφερόντων καὶ τῶν ἀτομικῶν συμπαθειῶν. Καὶ [τὰς] τοιαύτας τῆς Ἐφορείας βλέψεις δυστυχῶς ἐνισχύει αὐτὸς ὁ Μητροπολίτης ἀνὴρ βίαιος καὶ εἰς ἄκρων φίλαρχος θεωρῶν τὴν Ὑμετέραν ἐπέμβασιν καὶ εἰς μείωσιν τῶν δικαιωμάτων του, παράδειγμα δὲ προσφατον τοῦ διαλλακτικοῦ μὲν ἐμοῦ πνεύματος, ἀδιαλλάκτου δὲ τοῦ Μητροπολίτου ἔστω τοῦτο, ὅτι θέλων νὰ προλάβω δίκαια τῆς Ἐπιτροπῆς μέτρα προέτεινα Αὐτῷ νὰ ἀναβάλλῃ τὸν διορισμὸν τοῦ Κου Ἀσπρομάλλου ὡς πρότασιν ἐγκριτέαν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὅπερ ρητῶς καὶ μετ' ἐμπαθείας ἀπέκρουσεν [...]

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀπολύσεως τοῦ Κου Αἰγιαλείδου ἐπαναλαμβάνω νὰ εἶπω ὅτι δὲν ἐπέισθην ὅτι αὕτη προεκλήθη ἐξ ἀποχρόντων λόγων, ἐνῶ ὁ διορισμὸς τοῦ Κ. Ἀσπρομάλλου εἶναι δεῖγμα φανερόν τῶν ἀρχῶν καὶ διαθέσεων τῆς Ἐφορείας ὡς ἀνωτέρω ἐξέθηκα. –

Λαμβάνων ὑπ' ὄφιν Κύριε Πρόεδρε, ἅμα μὲν τοὺς ἐνταῦθα διέποντας νῦν τὰ κοινὰ Ἐφόρους [ῶν ἐκτὸς δύω], οἱ λοιποὶ δὲν διακρίνονται δυστυχῶς ἐπὶ ἀκραιφνέσιν αἰσθήμασιν καὶ τὸν Μητροπολίτην συστηματικῶς ἀντιπράττοντα εἰς πᾶσαν ἡμῶν ἐπέμβασιν καὶ παραπέιθοντα καθ' ἡμῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐμφορουμένους ἐκ διαλλακτικοῦ πνεύματος πρὸς ἡμᾶς φίλους του, ἅμα δὲ τὴν ὑφισταμένην, ὅπερ καὶ σπουδαιότητην, γενικότεραν κρίσιμον πολιτικὴν κατάστασιν τοῦ τόπου, δὲν προτείνω εἰς Ὑμᾶς αὐστηρόν τι μέτρον, ἄλλως δίκαιον καθ' ἑαυτὸ καὶ συμφέρον, ἀλλὰ ἐκθέσας τὰ πράγματα ὅπως ἔχουσι καταλείπω τὴν ἀπόφασιν εἰς τὴν ἐκτίμησιν Ὑμῶν τὴν ἀμερόληπτον καὶ τὴν ἐγνωσμένην ἐμπειρίαν.

Ἡ κατάσταση, ὁμως, κάθε μέρα θα γίνεται ὄλο και σοβαρότερη, ὅπως φαίνεται ἀπὸ μια ἄλλη ἐπιστολή του Παπαγεωργίου πρὸς τον Στ. Δραγούμη, με ἡμερομηνία 25 Αυγούστου 1890⁸.

Γράφει: *Οἱ ἐν Σέρραις βαρέως φέροντες τὴν περικοπὴν τοῦ μισθοῦ τοῦ πανθέντος ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἀξιοτίμου ἐπιτροπῆς [δηλ. τῆς ΕΕΕΕΠ], καθηγητοῦ τῶν μαθηματικῶν κ. Αἰγιαλείδου προέβησαν εἰς ἀπόφασιν σοβαροτάτην· ὁ μητροπολίτης Σερρῶν μοι ἐτηλεγράφησε τῇ 18ῃ τοῦ μηνὸς ὅτι ἡ «Ἐφορεία ἀπεφάσισεν διατήρησιν Δημοτικῆς μόνον Σχολῆς» καὶ ὅτι «ἀπαλασσόμεθα πάσης πρὸς Γυμνάσιον ὑποχρεώσεως». Δηλαδή ὁ Μητροπολίτης, ἀφοῦ δὲν μποροῦσε νὰ διοικήσει τὰ εκπαιδευτικὰ ζητήματα τῆς πόλης ὅπως αὐτὸς ἠθέλε, ἀλλὰ καὶ δὲν μποροῦσε νὰ παρακάμψει τὸν πρόξενο, τὴν ΕΕΕΕΠ καὶ τὸν Παπαγεωργίου, ἀποφάσισε νὰ καταργήσῃ τὸ Γυμνάσιο, γιὰ νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ αὐτόν. Ἐννοεῖται ὅτι τελικὰ ἡ ἀπόφαση αὐτὴ δὲν υλοποιήθηκε καὶ με τὴ νέα σχολικὴ χρονιά 1890-1891 λειτούργησαν κανονικὰ τὰ σχολεῖα καὶ φυσικὰ τὸ Γυμνάσιο.*

Ἡ τελευταία πράξη τῆς διαμάχης Μητροπολίτη – Προξένου – Παπαγεωργίου θα παιχθεῖ τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1891. Τὸ σκηνικὸ αὐτὴ τὴ φορὰ ἔχει νὰ κάνει με τὴν εορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ τὴ θεμελίωση τῆς *Γρηγοριάδας*. Ὁ Μεταξᾶς πληροφορεῖ τὸν Ὑπουργὸ Εξωτερικῶν μέσω πρεσβείας Κωνσταντινουπόλεως, στὶς 1/13 Φεβρουαρίου 1891, ὅτι ὁ Παπαγεωργίου ὁ ὁποῖος ἐκφώνησε τὸν Παναγυρικὸ ἐκλήθει ἀπὸ τὸν μητροπολίτη Βαφεῖδη τὴν προηγούμενη προκειμένου νὰ του κάνει συστάσεις νὰ μὴν θίξει στὸν λόγο του τὴν Ὄθωμανικὴ Αυτοκρατορία καὶ τοὺς Βουλγάρους. Ὅταν ἔμαθε τούτο ὁ Μεταξᾶς ἐπισκεύθηκε τὸν Μητροπολίτη μαζί με τὸν Παπαγεωργίου γιὰ νὰ διευθετήσῃ τὴν κατάσταση⁹. Ἀναφέρει στὸ Ὑπουργεῖο Εξωτερικῶν:

8. Νίγδελης, *ὁ.π.*, σσ. 81-82.

9. *ΑΥΕ, Πρόξενος Σερρῶν Α. Μεταξᾶς πρὸς Ὑπουργόν Εξωτερικῶν Α. Δεληγιώργην, Αριθμ. 30 τῆς 1/13.2.1891 / Αριθμ. διεκπ. 238/ 12.2.1891.*

... ἐφρόνουν ὅτι ἀπὸ τοῦ βήματος ὁ ῥήτωρ λαμβάνων ἀφορμὴν ἀπὸ τῆς προσφάτου εὐτυχοῦς λύσεως τοῦ προνομιακοῦ ζητήματος ἦν ὄφειλε νὰ ἀποδώσῃ εἰς μόνην τὴν μεγαθυμίαν τοῦ Σουλτάνου παρὰ πάσας τὰς ἀντενεργείας τῶν ἀντιφρονούντων καὶ σχισματικῶν Βουλγάρων, ἡδύνατο εὐπρεπῶς μὲν ἀλλὰ φανερῶς καὶ ἐντόνως νὰ στιγματίσῃ τὰς Βουλγαρικὰς ῥαδιουργίας ἐπίσης ἐπικινδύνους εἰς τε τοὺς Ἑλληνας καὶ Ὀθωμανοὺς καὶ νὰ παρουσιάσῃ τοὺς σχισματικοὺς ὄχι μόνον ὡς τοὺς πρώτους ἐχθροὺς τοῦ Ἑθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ ὡς τοὺς μόνους [...] Ὁ Ἀρχιερεὺς προφασισζόμενος ὅτι ἀγνοεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ νέου Διοικητοῦ, ὅστις θὰ παρευρίσκειτο εἰς τὴν τελετὴν καὶ θὰ ἐνόει τὰ πάντα ὡς γνωρίζων τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, πράγματι δὲ μὴ θέλων νὰ δυσαρεστήσῃ τοὺς δυστυχῶς εἰς τὰ πράγματα τῆς Κοινότητος παρισταμένους, τοὺς Βουλγάρους τοὺς ὑποκρινομένους τοὺς Ἑλληνας, ἐπέτρεπε μόνον τοὺς γίνῃ ἀορίστως λόγος ἢ μᾶλλον γενικός τις ὑπαινιγμὸς περὶ ἀοράτων ἐχθρῶν καὶ τοῦτο μετὰ τὰς ἐπιμόνους παραστάσεις μου. Ὁπαδὸς καὶ θιασώτης τῶν πομπωδῶν λόγων καὶ ἀκαίρων φωνασκιῶν δὲν εἶμαι οὔτε φρονῶ ὅτι διὰ τούτου κατορθοῦται τι τουναντίον ἐσχημάτισα τὴν ιδέαν ὅτι ὁ ἀλληλοθανμασμός μας καὶ αἱ φαινομενικαὶ ἐνέργειαι σπουδαίως μέχρι τοῦδε ἔβλαψαν τὸν ἀγῶνα μας [...] καθῆκον μου ἐνόμισα καὶ ὅπως μὴ ἐψυχράνω ἀφ' ἐνὸς τὰ ἀγνὰ αἰσθήματα τοῦ ἐνταῦθα ἑλληνικωτάτου λαοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅπως μὴ ἀποθαρρύνω τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἡμῶν ἐνταῦθα καὶ τοῖς λοιποῖς διαμερισμασιν ὄργανα νὰ παραστῶ μὲν εἰς τὴν λειτουργίαν ἐν τῇ Μητροπόλει νὰ μὴν παρευρεθῶ δὲ εἰς τὴν ἐν τῷ Σχολείῳ τελετῇ. Ὁ Γυμνασιάρχης ἀναγκαζόμενος καὶ οὗτος περιωρίσθη ἐν τῷ λόγῳ του εἰς ἀόριστα καὶ γενικά τινα περὶ Ἑλληνισμοῦ καὶ Μακεδονίας ἀναλύσας ἐν τῷ τέλει τραγωδίαν τοῦ Αἰσχύλου.

Καὶ τοῦτον τὸ ἐπεισόδιον πρὸς ὅσους ἄλλα καὶ περὶ ὧν ἐπανειλημμένως εἶχον τὴν τιμὴν νὰ ἀναφέρω πρὸς τὸ Βασ. Ὑπουργεῖον μαρτυρεῖ ὅτι ὁ κακῆ μοίρα προϊστάμενος τῆς ἐνταῦθα σπουδαιοτάτης Μητροπόλεως πολὺν ἀπέχει, δυστυχῶς τοῦ ἀνταποκρίνηται εἰς τὰς δικαίας ἡμῶν ἐθνικὰς καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς Ἐκκλησιαστικὰς ἀπαιτήσεις.

Πραγματικὰ ὁ Παπαγεωργίου ἀναγκάστηκε νὰ περιορισθεῖ στον λόγο του σε νύξεις που για ἀνθρώπους νοήμονες ἢ υποψιασμένους εἶναι σαφέστατες¹⁰, ωστόσο τὸ ρήγμα ἀνάμεσα στους παράγοντες τῆς ἐκπαίδευσης, του προξένου ἀλλὰ καὶ του λαοῦ βάρθαινε υπερβολικὰ, ἔτσι ὥστε στις 26

10. Περιγραφή τῆς τελετῆς θεμελίωσης τῆς *Γρηγοριάδας* δημοσιεύεται σὴν εφημερίδα τῆς Θεσσαλονίκης *Φάρος τῆς Μακεδονίας*, φ. 1503 (6.3.1891), σσ. 2-3, ὅπου καὶ δημοσίευση τοῦ Π. Παπαγεωργίου με τίτλο: «Ἀρχαία ἀναθηματικὴ στήλη ἐν Σέρραις», ἡ ὁποία ἀναφέρεται σὲ ἐπιγραφή που βρέθηκε κατὰ τὴν ἐκσκαφὴ τῶν θεμελίων γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς *Γρηγοριάδας*, ἐπίσης βλ. τὸ πλῆρες κείμενο τοῦ λόγου που ἐκφώνησε ὁ Π. Παπαγεωργίου σὴν *Φάρος τῆς Μακεδονίας*, φ. 1505 (13.3.1891), σσ. 1-2.

Απριλίου φτάνουμε στα γεγονότα που συνέβησαν στον μητροπολιτικό ναό, όταν το πλήθος των πιστών αποδοκίμασαν τον Μητροπολίτη φωνάζοντας *Ανάξιος*.

Τα γεγονότα που ακολούθησαν ήταν καταλυτικά και γνωστά σε όλους. Ο Μητροπολίτης φυγαδεύτηκε και περιορίστηκε στη Μονή Προδρομού, τα σχολεία έκλεισαν, και μια εξουχία από αρχιερείς του Οικουμενικού Πατριαρχείου ανέλαβε να επιλύσει τα προβλήματα. Άνοιξαν τα σχολεία, συντάχθηκε νέος Κανονισμός λειτουργίας της Κοινότητας και τοποθετήθηκε ένας νέος Μητροπολίτης.

Για την πόλη των Σερρών άρχισε μια νέα περίοδος δημιουργίας η οποία προετοίμασε τον τόπο για τη μεγάλη εξόρμηση του Μακεδονικού Αγώνα.

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν Ἐπιτροπὴν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ παιδείας.

Ἀξιότιμοι Κύριοι!

Ὁ ἐν Σέρραις κ. Πρόξενος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Ἀ. Μεταξᾶς ἀνεκοινώσατό μοι ἐσχάτως Ἑμέτερον ἔγγραφον περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Δ. Βιτάλη ὀρισθείσης καὶ ὑπεσχεθείσης ἀμοιβῆς διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Θείου Λόγου εἰς τὸν ἐνταῦθα Καθηγητὴν τῶν ἱερῶν μαθημάτων κ. Βασίλειον Παπαχρήστου. Ἐν τῷ ῥηθέντι Ἑμετέρῳ ἔγγραφῳ λέγεται ὅτι προσκληθεῖς ὁ κ. Βιτάλης καὶ ἐρωτηθεῖς ἠρνήθη ... ὅτι ὑπεσχέθη ποτὲ τοιαύτην ἀμοιβὴν καὶ ὅτι μάλιστα οὐδὲν ἠδύνατο ποτὲ τοῦ ὑποσχεθῆ τοιαύτην, μὴ ὑπάρχοντος ἐν τῷ προὑπολογισμῷ τὸ τοῦ κονδυλίου κτλ. Ἐπειδὴ ἀξιότιμοι Κύριοι ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ περιπλέκεται καὶ τὸ ἐμὸν ὄνομα ὡς καὶ τοῦ Γυμνασιάρχου κ. Π. Παπαγεωργίου κινδυνεύομεν ἀμφοτέρωθεν νὰ χαρακτηρισθῶμεν ὡς ψευδόμενοι διότι ἂν μὴ ἐχαρακτηρισθῶμεθα [ὡς] τοιοῦτοι ἔδει νὰ πιστευθῶμεν, ὅπερ δυστυχῶς δὲν φαίνεται ἐν τῷ Ἑμετέρῳ ἔγγραφῳ, μᾶλλον δὲ ὑποδεικνύεται τὸ ἀντίθετον ὅτι δηλ. φαίνεται ἀληθὲς ὁ κ. Βιτάλης διὰ τοῦτο καθῆκον ἐθεώρησα νὰ ἀποστείλω πρὸς Ἑμᾶς τὴν παροῦσαν, δι' ἧς νὰ διαβεβαιώσω Ἑμᾶς ἐν ὀνόματι τῆς ἱερᾶς ἀληθείας ὅτι ὁ κ. Βιτάλης μ' ὄλην τὴν πρὸς Ἑμᾶς ἐκπεφρασμένην ἄρνησίν του ὑπεσχέθη εἰς τὸν κ. Βασίλειον Παπαχρήστου 20 λίρας ἢ μᾶλλον συνεφώνησεν αὐτὸν νὰ κηρύττῃ τὸν Θεῖον Λόγον ἀντὶ 20 λιρῶν καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ κ. Δ. Βιτάλης, ὃν οὐχὶ ἔτερον τι διασαφήσει τὴν ἀλήθειαν διὰ νὰ μὴ φανῆ αὐτοβούλως πράξας καὶ ἐνεργήσας ἀδίκως πτωχὸν νέον ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἐργαζόμενον. Καταρρίπτῃ τὸ γόητρον Ἑμῶν καὶ τῶν ἀντιπροσώπων Ἑμῶν καὶ ἐπὶ τέλους εἰς οὐδὲν τιθέμενους τὴν ἀλήθειαν ἐπιρρίπτει πλαγίως εἰς ... τὸν Γυμνασιάρχον ὅτι ψευδῶς μαρτυροῦμεν ὑπὲρ τοῦ Βασιλείου.

Ταῦτα ἐθεώρησα καθῆκον νὰ γράψω πρὸς Ἑμᾶς [ὡς ἢ ἀνωτέρω ...] μόνον χάριν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πλαγίως ἐπιρριπτομένης ἐμοί τε καὶ τῷ Γυμνασιάρχῳ μομφῆς διότι ὄσον ἀφορᾷ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ κ. Βιτάλη τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐξ Ἑμῶν. Βεβαίως δὲν εἶναι δίκαιον νὰ πληρώσητε Ἑμεῖς διὰ κακόβουλον ὑπόσχεσιν τρίτου καίτοι ἀντιπροσώπων Ἑμῶν δίκαιον ὅμως νομίζω νὰ ἐπιβληθῇ αὐτῷ ἢ ἐξ ἰδίων ἐκπλήρωσις τῆς ὑποσχέ-

σεώς του καὶ τοῦτο κατὰ τοιοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον ὑποσχόμενος διετέλει ἐν ἀντιπρόσωπος Ὑμῶν.

Ἐπὶ τούτοις εὐχόμενος Ὑμῖν τὰ βέλτιστα καὶ ἐκφράζων τὴν πρὸς ὑμᾶς ἐξαίρετόν μου ὑπόληψιν διατελῶ

Ἐν Σέρραις τῇ 10 Ἰουλίῳ 1890
 Τῆς Ὑμετέρας περισπουδάστου μοι [   ]
 διάπυρος ἐν Χριστῷ εὐχέτης
 † ὁ Σερρῶν Κωνσταντῖνος Βαφειδῆς

Πρὸς τὸν ἀξιότιμον κ. Ἀριστείδην Μεταξᾶν Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος.

Συμφώνως πρὸς ἣν ἐντολὴν μοι ἀνεθέσατε νὰ ἀντιπροσωπεύσω Ὑμᾶς παρὰ τῇ σεβ. Ἐφορεία τῶν σχολείων κατὰ τὰς διασκέψεις καὶ συζητήσεις περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκπαιδευτικῶν δηλῶ ὑμῖν ὅτι προσκληθεῖς τῇ 27ῃ Ἰουνίου ὑπὸ τῶν κ. Ἐφόρων ἠρωτήθη ἐν ἀρχῇ τὴν γνώμην περὶ τῶν καθηγητῶν τοῦ Γυμνασίου. Καὶ περὶ μὲν τῶν κ. Βασιλείου Παπαχρήστου, Ἰω. Παρχαρίδου, Κλεάνθους Αἰγιαλείδου καὶ Γαληνοῦ Νικολαΐδου ῥητῶς ἀπήντησα ὅτι δυνατὴ εἶναι ἢ μετ' αὐτῶν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι συνεργασία, ὅσον δὲ εἰς τοὺς κ. Ἄθαν. Φυλακτὸν καὶ Ν. Τέγον παρατήρησα ὅτι ἢ μετ' αὐτῶν σύμπραξις κατορθωτὴ θὰ εἶναι ἐπὶ ὄροις δυναμένοις νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν ἐν τῷ μέλλοντι εἰλικρινῆ αὐτῶν πρὸς τὸ Γυμνάσιον πολιτείαν καὶ τὸν διευθύνοντα αὐτὸ συμπεριφορᾶν, προσέθηκα δὲ ὅτι θέλων νὰ ἀποφύγω τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἀγωνίζομαι νὰ ἐξοστρακίσω ἐκ τοῦ σχολείου τοὺς δύο μόνους ἐγχωρίους καθηγητὰς καταλείπω τὴν εὐρεσιν καὶ ἐφαρμογὴν καταλλήλων μέτρων εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν Ἐφόρων.

Ἡ Ἐφορεία ἀπαντῶσα ἐδήλωσέ μοι ὅτι τῇ προτεραίᾳ σκεφθεῖσα προέβη διὰ λόγους, οὐχὶ ἀσχέτους καὶ πρὸς τὴν διδακτικὴν αὐτοῦ ἰκανότητα, εἰς τὴν ἀπόλυσιν τοῦ κ. Αἰγιαλείδου καὶ μὲ παρεκάλεσεν ἂν μεταβῶ εἰς Ἀθήνας νὰ ἀποταθῶ πρὸς τὴν σεβ. Ἐπιτροπὴν πρὸς εὐρεσιν ἀντικαταστάτου. Εἶπον ὅτι ἔχων σκοπὸν νὰ μεταβῶ εἰς Ἀθήνας προθύμως θὰ δεχθῶ τὴν ἐντολὴν ἀλλὰ γιγνώσκω ἀπὸ πολλοῦ χρόνου λεγομένην τὴν κατὰ τὸ ἐπιὸν σχολικὸν ἔτος πρόσληψιν τοῦ κ. Θεοδοωρίδου σπουδάζοντος τὰ μαθηματικά, πρόσληψιν ἣν καὶ αὐτὸς ὁ κ. Αἰγιαλείδης ἔμαθεν. Ἡ Ἐφορεία ἠρνήθη παρατηρήσασα ὅτι ὁ κ. Θεοδοωρίδης θὰ ἐξακολουθήσῃ σπουδάζων ἐν Ἀθήναις, εἶτα δὲ προσέθηκεν ὅτι ἐκ τῶν καθηγητῶν ἀπελύθη διὰ λόγους ἀνικανότητος καὶ ὁ κ. Γαληνὸς Νικολαΐδης διδάσκαλος τῆς Γαλλικῆς καὶ Τουρκικῆς, ὡς καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς κ. Σωκρατείδης. Τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ κ. Σωκρατείδου δι' ἑτέρου περισσοτέρας ἰκανότητος καὶ ὑψηλοτέρας παιδείσεως εἶχον, κ. Πρόξενε, ἐγὼ αὐτὸς συστήσῃ πρὸ πολλοῦ τῇ Ἐφορείᾳ ἀναπτύξας ἅμα καὶ τοὺς λόγους δι' οὓς ἀναγκαίαν ἔκρινον

εὐρύτεραν τινὰ τῆς σπουδαίας ταύτης Σχολῆς ἐπὶ τὸ ἐθνικώτερον μεταρ-
 ρύθμισιν. Καὶ ἡ εὐρεσις καταλλήλου διευθυντοῦ ἀνετέθη καθ' ὑπόδειξιν
 ἐμοῦ εἰς τὴν σεβαστὴν Ἐπιτροπὴν καθὼς δηλοῖ τὸ πρὸς ἐμοὶ πληρεξούσιον
 γράμμα τῆς Ἐφορείας. Ὅσον εἰς τὸν κ. Τέγον ἡ Ἐφορεία ἐδήλωσεν ὅτι δύ-
 νηται νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἴσην εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ὥστε νὰ δοθῇ ἐπίσημος
 ὑπόσχεσις περὶ τοῦ μέλλοντος, τὸναντίον δὲ περὶ τοῦ κ. Φυλακτοῦ δὲν
 ἀπέκρουσε δισταγμοὺς καὶ φόβους. Ὁ λόγος μετέβη εἶτα εἰς τὰ οἰκονομικὰ
 τῶν σχολείων, πρὸς ὧν κακῶς ἐχόντων τὴν θεραπείαν παρεκλήθη καὶ ἐγὼ
 καὶ δι' ἐμοῦ καὶ οἱ ἄλλοι καθηγηταὶ νὰ συντελέσωμεν δι' ἐκονομίας εἰσφορᾶς
 ἐκ τῶν ὠρισμένων μισθῶν, ὡς δηλοῖ καὶ ὁ ὑπὸ τῆς Α. Σεβασμιώτητος ὑπο-
 βληθεὶς Ὑμῶν κατάλογος, καὶ ἡ συνεδρίασις διελύθη ἀφοῦ ἡ Ἐφορεία μοι
 ὡμολόγησε χάριτας.

Ταῦτα ἐγένοντο πρωῖα τῆς 27ης Ἰουνίου, ἑσπέρα δὲ τῆς 28ης ἀπροσδο-
 κήτως ἔμαθον παρ' ἰδιώτου τὸν ἐν τῇ θέσει τοῦ κ. Αἰγιαλείδου διορισμὸν
 τοῦ κ. Ἀσπρομάλλη Σερραίου. Ἐρωτήσας ἔμαθον παρὰ τῶν Ἐφόρων ὅτι
 πράγματι διωρίσθη ὁ κ. Ἀσπρομάλλη, τριετῆς σπουδαστῆς τῶν μαθημα-
 τικῶν, δυνάμενος κατ' αὐτοὺς νὰ διδάξῃ τὰ μαθηματικὰ ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ
 λόγῳ οἰκονομικῶ προτιμότερος παντὸς ἄλλου ἀφοῦ ἐδέχθη νὰ ὑπηρετήσῃ
 ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἀντὶ λιρῶν 80. Εἰς τοὺς Ἐφόρους παρετήρησα ὅτι ὁ διο-
 ρισμὸς ἀντέκειτο εἰς τὴν ἀνατεθείσαν μοι ἐντολὴν ἅτε γενόμενος ἐν ἀγνοίᾳ
 ἐμοῦ καὶ ὑμῶν καὶ τῆς σεβ. Ἐπιτροπῆς, ἔσπευσα δὲ νὰ ἀνακοινώσω καὶ ὑμῖν
 αὐτόν.

Ἐάν, κ. Πρόξενε, εἰς πάντα τὰ ἀνωτέρω προσθέσω ὅτι οἱ κ. Τέγος καὶ
 Φυλακτὸς προσελθόντες πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ὑπεσχέθησαν τῇ Ἐφορείᾳ
 ὅσα ἀναγκαῖον ὑφ' ἡμῶν ἐνομίσθη νὰ ὑποσχεθῶσι, συμπληρῶ πάντα ὅσα
 περὶ τῆς ἀνατεθείσης μοι ἐντολῆς μὲ προσεκαλέσατε νὰ ἐκθέσω Ὑμῖν
 ἐγγράφως.

Διατελῶ τιμῶν Ὑμᾶς ἐξόχως
 Ὑμέτερος Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου
 Γυμνασιάρχης

Ἐν Σέρραις τῇ 10ῃ Ἰουλίου 1890

Ἐν Σέρραις τὴν 11/23 Ἰουλίου 1890.

Κύριε Πρόεδρε

Ἐγκλείστως ᾧδε λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ διαβιβάσω τὸν κατάλογον τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου τὸν ὑποβληθέντα μοι ὑπὸ τῆς Α.Σ. τοῦ Μητροπολίτου Σερρῶν προέδρου τῆς Ἐφορείας. Πρὶν προβῶ εἰς κρίσεις περὶ αὐτοῦ, καθήκον θεωρῶ νὰ προτάξω τὰ ἐξῆς μέλλοντα νὰ διαφωτίσουν Ἑμᾶς περὶ τῶν λαβόντων τελευταῖον χῶρον ὅπως ἀσφαλῶς ἀποφασίσῃτε περὶ τῶν δεόντων γενέσθαι.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς ἐνταῦθα ὑπηρεσίας καὶ τὴν ἄμεσον ἀναχώρησιν τοῦ προκατόχου μου Κου Βιτάλη, ὁ Μητροπολίτης κατ' ἐντολὴν τῆς Ἐφορείας μὲ προσεκάλεσε νὰ συσκεφθῶμεν περὶ τε τῆς γενικῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ τοῦ κατ' ἔτος αὐξανομένου ἐλλείματος καὶ περὶ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Καὶ περὶ μὲν περὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ἔγραψα ἤδη Ἑμῖν ἐν τῷ ὑπ' Ἀριθ. 175 καὶ ἀπὸ 26 Ἰουνίου ἐ.ἔ. ἐγγράφῳ μου εἰς ἃ σήμερον προσθέτω ὅτι ἡ Ἐφορεία προέβη καὶ εἰς δευτέραν εἰσφορὰν ἢ μᾶλλον ἐπιβλητικὴν ἔκπτωσιν 10% ἐπὶ τοῦ μισθοῦ τοῦ ἀνωτέρου προσωπικοῦ ὧν ἐκτὸς μιᾶς διδασκαλίας παραιτηθείσης οἱ λοιποὶ ἀγογγύστως ἐδέχθησαν λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὰς δεινὰς περιστάσεις. Ὡς πρὸς δὲ τὸ ζήτημα τοῦ ἀνωτέρου προσωπικοῦ, τοῦτο μὲν, διατελεῖ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ποιοῦ καὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ, τοῦτο δέ, μὴ θέλων νὰ νομίσῃ ἡ Ἐφορεία ὅτι ὀλίγας ἡμέρας ἔχων ἐνταῦθα κληρονομῶ ἰδέας καὶ συμπαθείας τοῦ προκατόχου μου ἀντιθέτου νομιζομένου πρὸς αὐτόν, ὡς καὶ τῆς ἀντιθέτου πρὸς αὐτὸν μερίδος, ἐννοῶ δὲ τέλος ὅτι οἱ [διάκοντες] τὰ κοινὰ ... τὴν ἀνωτέραν διακυβέρνησιν ἐκ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ θέλων νὰ καταδείξω προθυμίαν πρὸς εὐλικρινῆ συνεργασίαν ἀνέθηκα τὴν ἀντιπροσώπευσίν μου εἰς τὰς διασκέψεις τῷ κ. Γυμνασιάρχῳ Π. Παπαγεωργίῳ ἅμα μὲν ὡς ἀρμοδιότερῳ νὰ κρίνῃ, ἅμα δὲ πεπειθει εἰς τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτηῆρος αὐτοῦ δώσας αὐτῷ καὶ τὰς σχετικὰς ὁδηγίας. Δυστυχῶς ἡ Ἐφορεία καὶ ἰδίως ὁ Μητροπολίτης παραγνωρίασα (sic) τὰς ἀγαθὰς μου ταῦτας προθέσεις, ἐκ πνεύματος ὅλως ἀντιθέτου εἰμένη προέβη εἰς τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Κου Αἰγιαλείδου καθηγητοῦ τῶν φυσικομαθηματικῶν καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ διὰ τοῦ Κου Ἀσπρομάλλη ἀνεψιοῦ ἐνὸς τῶν ἐφόρων παντελῶς ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ τε Γυμνασιάρχου καὶ ἐμοῦ παρουσιάσασα τὰ γεγονότα ὡς τετελεσμένα ὡς λεπτομερῶς ἐκθέτει καὶ τὸ ἐσώκλειστον πρὸς με ἐγγράφον τοῦ Κου Γυμνασιάρχου.

Ἐμα μαθὼν ταῦτα προέβην εἰς σφοδρὰς καὶ πικρὰς παραστάσεις πρὸς τὴν Ἐφορείαν καὶ ἰδίως τὸν Μητροπολίτην περὶ τοῦ διαβήματός των τούτου ὅλως ἀντικειμένου εἰς τὰ ἐξ ἀρχῆς κεκανονισμένα παρ' ἐμοῦ ἐν διαφόροις

ἐγγράφοις, ἅτινα καὶ μετὰ τὸ γεγονός ἠναγκάσθην νὰ ἀναγνώσω αὐτοῖς. Ὡς δὲ καὶ ἡ Ἐφορεία ἐβεβαίωσε (sic) με ὅτι εἰς τὸ μέτρον τοῦτο προέβη καὶ ἐξ ἄλλου λόγου καὶ δὴ τοῦ οἰκονομικοῦ, καὶ ὅτι οὐδαμῶς διενοεῖτο νὰ ἀσέβησῃ πρὸς ἡμᾶς, καὶ ὅτι οὐδεμίαν εἶχεν ὀπισθοβουλίαν, ... καὶ παρακάλεσέ (sic) με νὰ συνηγορήσω πρὸς Ὑμᾶς διὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς, ἐν εἶναι βέβαιον, βεβαιότατον ὅτι ἡ Ἐφορεία καὶ ἰδίως ὁ Μητροπολίτης καὶ μετὰ τὰ σκληρὰ μαθήματα ἅτινα παρ' Ὑμῶν ἔλαβε κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Σαμαρτζίδου καὶ Τζελέπη ἐξακολουθῆ βαρέως φέρουσα τὴν ἀνάμειξιν ἡμῶν, καὶ πάσης περιστάσεως δρᾷτται ὅπως ἀποτινάξῃ τὴν εὐεργετικὴν διὰ τὸν τόπον ἐπέμβασιν τῆς Ἐπιτροπῆς ἣτις ἐμποδίζει αὐτὸν νὰ ρυθμίξῃ τὰ πράγματα συμφώνως τῶν ἰδιωτικῶν συμφερόντων καὶ τῶν ἀτομικῶν συμπαθειῶν. Καὶ [τὰς] τοιαύτας τῆς Ἐφορείας βλέψεις δυστυχῶς ἐνισχύει αὐτὸς ὁ Μητροπολίτης ἀνήρ βίαιος καὶ εἰς ἄκρων φίλαρχος θέλων τὴν Ὑμετέραν ἐπέμβασιν καὶ εἰς μείωσιν τῶν δικαιωμάτων του, παράδειγμα δὲ πρόσφατον τοῦ διαλλακτικοῦ μὲν ἐμοῦ πνεύματος, ἀδιαλλάκτου δὲ τοῦ Μητροπολίτου ἔστω τοῦτο, ὅτι θέλων νὰ προλάβῃ δίκαια τῆς Ἐπιτροπῆς μέτρα προέτεινα Αὐτῷ νὰ ἀναβάλλῃ τὸν διορισμὸν τοῦ Κου Ἀσπρομάλλη ὡς πρότασιν ἐγκριτέαν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ὅπως ρητῶς καὶ μετ' ἐμπαθείας ἀπέκρουσεν, ἀνακινούντας τοῦτο καὶ ἐν τῷ ἐσωκλείστῳ καταλόγῳ τῆς Α. Σεβασμιώτητος, ὅσον δ' ἀφορᾷ καὶ τὸν ὑπ' Ἀριθ. 4 τοῦ καταλόγου καθηγητὴν Κου Φυλακτὸν θὰ ... ὀρίσει ... εὐκόλως ἢ ἐπιτροπὴ ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ παρατηρήσεως ὅτι ἡ Ἐφορεία εὐχαρίστως θὰ ἔβλεπεν αὐτὸν μετατατιθέμενον ὅπως αὐτὸς ὁ ἴδιος διαδίδει ὅτι ἐζήτησε παρ' ἡμῶν διὰ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γενικοῦ Προξένου καὶ ὅτι αὐτὸς διὰ πολλοὺς λόγους σχετικὸς πρὸς τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου ἤθελον προσέτι Ὑμῶν τὴν ἐντεῦθεν μετάθεσίν του ὡς ἀναγκαιοτάτου.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀπολύσεως τοῦ Κου Αἰγιαλείδου ἐπαναλαμβάνω νὰ εἶπω ὅτι δὲν ἐπέισθην ὅτι αὕτη προεκλήθη ἐξ ἀποχρόντων λόγων, ἐνῶ ὁ διορισμὸς τοῦ Κ. Ἀσπρομάλλη εἶναι δεῖγμα μακρὰν τῶν ἀρχῶν καὶ διαθέσεων τῆς Ἐφορείας ὡς ἀνωτέρω ἐξέθηκα.—

Λαμβάνων ὑπ' ὄψιν Κύριε Πρόεδρε ἅμα μὲν τοὺς ἐνταῦθα διέποντας νῦν τὰ κοινὰ Ἐφόρους [ὧν ἐκτὸς δύο], οἱ λοιποὶ δὲν διακρίνονται δυστυχῶς ἐπὶ ἀκραιφνέσιν αἰσθήμασιν καὶ τοῦ Μητροπολίτου συστηματικῶς ἀντιπράττοντος εἰς πᾶσαν ἡμῶν ἐπέμβασιν καὶ παραπεύθοντος καθ' ἡμῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐμφορομένους ἐκ διαλλακτικοῦ πνεύματος πρὸς ἡμᾶς φίλους του, ἅμα δὲ τῶν ὑφισταμένων, ὅπερ καὶ ἐπικινδυνότατον, γενικότεραν κρίσιμον πολιτικὴν κατάστασιν τοῦ τόπου, δὲν προτείνω εἰς Ὑμᾶς αὐστηρόν τι μέτρον, ἄλλως δίκαιον καθ' ἑαυτὸ καὶ συμφέρον, ἀλλὰ ἐκθέσας τὰ πράγματα ὅπως ἔχουσι καταλείπω τὴν ἀπόφασιν εἰς τὴν ἐκτίμησιν Ὑμῶν τὴν ἀμερόληπτον καὶ τὴν ἐγνωσμένην ἐμπειρίαν.—

Δέξασθε Κύριε Πρόεδρε τὴν βεβαίωσιν τῆς ὑψίστης πρὸς Ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου καὶ τιμῆς.

Ὁ Πρόξενος

Ἄ. Μεταξῆς.

Υ.Γ. Μαθὼν τὴν στιγμὴν ταύτην ὅτι ὁ Κοσ Γυμνασιάρχης μεταβαίνει εἰς Ἀθήνας ἐνεχείρισα αὐτῷ τὸ ἄνω ἔγγραφο ὅπως ἐπιδώσῃ Ὑμῖν δύνασθαι δὲ νὰ προσκαλέσητε αὐτὸν ὅπως μάθητε λεπτομερέστερον τὰ ἐνταῦθα.

Ἐν Σέρραις τῇ 1/13 Φεβρουαρίου 1891

Ἄριθ. 30

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα
Κύριον Λ. Δεληγεώργην
Ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν
Εἰς Ἀθήνας

Ἐξοχώτατε

Φρονῶν ὅτι ἡ δημοσιογραφία θὰ λάβῃ ἴσως ἀφορμὴν ἵνα διαπραγματευθῇ ἐπεισώδιόν τι λαβὸν χώραν ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Μητροπολίτου, σπεύδω νὰ πληροφορήσω τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα ὅτι ὁ Ἀρχιερεὺς τὴν προτεραιὰν καλέσας τὸν Γυμνασιάρχην κ. Παπαγεωργίου ἀπηγόρευσεν αὐτῷ νὰ θίξῃ ἐν τῷ Πανηγυρικῷ αὐτοῦ πᾶν σχετικὸν πρὸς τὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ τοὺς Βουλγάρους τοὺς σκευωροῦντας κατὰ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων. Μαθὼν τοῦτο παρέλαβον τὸν κ. Γυμνασιάρχην καὶ μετέβην εἰς τὸν Μητροπολίτην πρὸς ὃν συνειφωνήσαμεν εἰς [δράσιν?] (ὅπως καὶ ἐξ ἀρχῆς ἄλλως εἶχομεν τὴν ἰδέαν ταύτην) συνεφώνησα δὲ εἰς τὸ δεύτερον καθ' ὅσον ἐγὼ μὲν εφρόνουσι ὅτι ἀπὸ τοῦ βήματος ὁ ῥήτωρ λαμβάνων ἀφορμὴν ἀπὸ τῆς προσφάτου εὐτυχοῦς λύσεως τοῦ προνομιακοῦ ζητήματος ἦν ὄφειλε νὰ ἀποδώσῃ εἰς μόνην τὴν μεγαθυμίαν τοῦ Σουλτάνου παρὰ πάσας τὰς ἀντενεργείας τῶν ἀντιφρονούντων καὶ σχισματικῶν Βουλγάρων, ἠδύνατο εὐπρεπῶς μὲν ἀλλὰ φανερῶς καὶ ἐντόνως νὰ στιγματίσῃ τὰς Βουλγαρικὰς ῥαδιουργίας ἐπίσης ἐπικινδύνους εἰς τε τοὺς Ἑλληνας καὶ Ὀθωμανοὺς καὶ νὰ παρουσιάσῃ τοὺς σχισματικοὺς ὄχι μόνον ὡς τοὺς πρώτους ἐχθροὺς τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ ὡς τοὺς μόνους παντὶ σθένει ἐπιζητοῦντες νὰ διαβάλ-

λωσι [ιδίους ..... καὶ ....] τὸν νομοταγῆ καὶ εἰς τὰ καθεστῶτα πιστὸν ἑλλη-
νικὸν πληθυσμόν. Ὁ Ἀρχιερεὺς προφασισζόμενος ὅτι ἀγνοεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ
νέου Διοικητοῦ, ὅστις θὰ παρευρίσκετο εἰς τὴν τελετὴν καὶ θὰ ἐνόει τὰ πά-
ντα ὡς γνωρίζων τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, πράγματι ὡς μὴ θέλων νὰ δυσα-
ρεστήσῃ τοὺς δυστυχεῖς εἰς τὰ πράγματα τῆς Κοινότητος παρισταμένους
τοὺς Βουλγάρους τοὺς ὑποκρινομένους τοὺς Ἕλληνας ἐπέτρεπε μόνον
τοὺς γίνῃ ἀορίστως λόγος ἢ μᾶλλον γενικός τις ὑπαινιγμὸς περὶ ἀοράτων
ἐχθρῶν καὶ τοῦτο μετὰ τὰς ἐπιμόνους παραστάσεις μου. Ὁπαδὸς καὶ θια-
σώτης τῶν πομπωδῶν λόγων καὶ ἀκαίρων φωνασκιῶν δὲν εἶμαι οὔτε
φρονῶ ὅτι διὰ τούτου κατορθοῦται τι τουναντίον ἐσχημάτισα τὴν ἰδέαν ὅτι
ὁ ἀλληλοθανασμός μας καὶ αἱ φαινομενικαὶ ἐνεργεῖαι σπουδαίως μέχρι
τοῦδε ἔβλαψαν τὸν ἀγῶνά μας μεθ' ὅλας τὰς θυσίας ἡμῶν καὶ παρέσχον
τοῖς ἡμετέροις ἐχθροῖς πράγματα ὅπως μᾶς διαβάλλωσι καὶ ἐνεργῶσιν ἀθο-
ρύβως καὶ πολὺ ἀποτελεσματικώτερον, ἄλλον εἰς τὰς σημερινὰς κρίσιμους
περιστάσεις καθ' ἃς αἱ παντοῖαι κατὰ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν πραγμάτων ἐπι-
βουλαι κινδυνεύουσι νὰ ἀπογοητεύσωσι τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἐργαζομένους
εὐπρεπῶς οὐχ ἔντονος φωνῆ διαμαρτυρήσεως πρὸ τοιούτου πολυπληθοῦς
ἀκροατηρίου (sic) μοὶ ἐφαίνετο προσφοροτάτη, ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ διαφωνία
αὕτη διεδόθη καὶ ἐγνώσθη καὶ διήγησεν εὐτυχῶς ἐνταῦθα ὑπὲρ ἡμῶν τὴν
κοινὴν τῆς πόλεως γνώμην, καθῆκον μου ἐνόμισα καὶ ὅπως μὴ ἐψυχράνω
ἀφ' ἐνὸς τὰ ἀγνὰ αἰσθήματα τοῦ ἐνταῦθα ἑλληνικωτάτου λαοῦ καὶ ἀφ' ἑτέ-
ρου ὅπως μὴ ἀποθαυρῶνῶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἡμῶν ἐνταῦθα καὶ τοῖς λοιποῖς
διαμερίσμασιν ὄργανα νὰ παραστῶ μὲν εἰς τὴν λειτουργίαν ἐν τῇ Μητρο-
πόλει νὰ μὴν παρευρεθῶ δὲ εἰς τὴν ἐν τῷ Σχολείῳ τελετῇ. Ὁ Γυμνασιάρ-
χος ἀναγκαζόμενος καὶ οὗτος περιορίσθη ἐν τῷ λόγῳ του εἰς ἀόριστα καὶ
γενικά τινα περὶ Ἑλληνισμοῦ καὶ Μακεδονίας ἀναλύσας ἐν τῷ τέλει τραγω-
δίαν τοῦ Αἰσχύλου.

Καὶ τοῦτον τὸ ἐπεισόδιον πρὸς ὅσους ἄλλα καὶ περὶ ὧν ἐπανειλημμένως
εἶχον τὴν τιμὴν νὰ ἀναφέρω πρὸς τὸ Βασ. Ὑπουργεῖον μαρτυρεῖ ὅτι ὁ κακὴ
μοίρα προϊστάμενος τῆς ἐνταῦθα σπουδαιοτάτης Μητροπόλεως πολὺν ἀπέ-
χει, δυστυχῶς τοῦ ἀνταποκρίνηται εἰς τὰς δικαίας ἡμῶν ἐθνικὰς καὶ αὐτὰς
ἀκόμη τὰς Ἐκκλησιαστικὰς ἀπαιτήσεις.

Ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ κλήρου ἐν γένει καὶ ἰδίως περὶ Μητροπο-
λιτῶν θέλω ἐπανέλθῃ προσεχῶς συμμορφούμενως πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2870
κρυπτογραφικὸν ἔγγραφο τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Πρόξενος
Ἄ. Μεταξᾶς

Ἐπιστρέφων πρὸς τὸ ἡμῶν τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργείον τοῦ ἐπεισοδίου ἔλαβον γνῶσιν δι' ἀναφορᾶς ἰδίως τοῦ προξενείου ἐπιτραπήτω μοι οὐχ' ἦττον νὰ ἐκφράσω τὴν γνώμην ὅτι τὴν περίπτωσιν δὲν κρίνω ὡς ἀξίαν νὰ προκαλέσῃ ἔστω τὴν ἐλαχίστην διαφωνίαν προξενείου καὶ Μητροπόλεως.

Ἐν Πέραν Κωνσταντινουπόλεως, τὴν 26 Φεβρουαρίου 1891.

*Εὐπειθέστατος
Ν. Μαυροκορδάτος*

[Στο περιθώριο του εγγράφου]

*Παραπέμπεται ἐπὶ ἐπιστροφὴν πρὸς τὴν ἐν Κ/πόλει Β. Πρεσβείαν
ἐν Ἀθήναις τὴν 14 Φεβρ. '91*

*Ὁ ὑπουργὸς
Α. Δεληγεώργης*

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

SUMMARY

Konstantinos N. Plastiras, *Serres, Days of 1891: Disagreements within the Greek Community as a Prelude to the «Community Question»*.

The last decade of the 19th century brought many surprises and problems connected with community issues in the town of Serres, especially in the sphere of education.

This paper sheds light on various aspects of the question: disputes between the Metropolitan of Serres, Konstantinos Vafidis, the Greek Consul, Aristides Metaxas, and the Principal of the Serres' High School, Petros Papageorgiou.

It presents and comments on hitherto unknown documents, such as a report by Petros Papageorgiou on the organisation of the education, and documents of the Greek Consulate in Serres concerning the strife between community representatives in the town, which portend the «community question», that created so many problems.